

**LIETUVOS POLITINĖ NACIONALINIO
SAUGUMO STRATEGIJA:
RUSIJOS SULAIKymo STRATEGIJA BALTIJOS
REGIONE**

MEMORANDUMAS

A. Kubilius, A. Ažubalis, R. Juknevičienė, L. Kasčiūnas, Ž. Pavilionis, E. Zingeris

2015 m.

NACIONALINIS SAUGUMAS. GRĖSMIŲ PREVENCIJA IR ATGRASYMAS. POLITINĖ IR GEOPOLITINĖ SAUGUMO DEDAMOSIOS

Rusijos grėsmės faktorius Lietuvos nepriklausomybei yra ilgaamžis ir, deja, kol kas nekintantis. Dar 2007 m. Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai (TS-LKD) pristatė „Rusijos sulaikymo strategiją“, o 2013 m. – „Minkštąją“ Rusijos sulaikymo strategiją, atkreipdama Lietuvos piliečių dėmesį į šiuos nacionalinio saugumo iššūkius. Tuo metu, kai visuomenei pristatėme šiuos mūsų dokumentus, daug kas mus ir Lietuvoje vadinadavo „rusofobais“, per daug sureikšminančiais Rusijos grėsmes. Deja, Putinas akivaizdžiai patvirtino, kad mes, o ne mus kritikavusieji, buvome teisūs – Rusija buvo, yra ir nežinia kiek ilgai bus didžiausia grėsmė Lietuvos egzistavimui.

Nuo 2014 metų pavasario, nuo Rusijos agresijos Ukrainoje pradžios, jau visi Lietuvoje supratome, kiek trapus yra mūsų saugumas ir tai, kad Ukrainoje sprendžiamas ne vien Ukrainos, bet ir visos Europos bei Rusijos likimas. Dar kartą įsitikinome ir tuo, kad, nepaisant mūsų narystės NATO ir ES, mūsų pačių saugumui kyla realios grėsmės, kurios saugumo politiką paverčia esminiu mūsų valstybės politikos prioritetu.

Karinės grėsmės Lietuvai per šiuos metus yra daug kartų aptartos. Lietuvos karinių pajėgumų stiprinimo iššūkis yra visų suprantamas, į tai investuojama, daromi reikalingi sprendimai.

Tačiau karinės grėsmės tampa realybe (t.y. karine agresija) tik po to, kai sukuriama bei realizuojami parengiamieji politinių įtampų ir provokacijų scenarijai, tampantys pretekstu Rusijos karinės jėgos panaudojimui. Kita vertus, akivaizdu, kad Baltijos šalys Putinui gali pasirodyti tinkamu naujos agresijos taikiniu, nes tai leistų lokaliai išbandyti NATO pasirengimą ginti savo nares. Jeigu pasirodytų, kad tokio ryžto nėra užtektinai, tai reikštų NATO žlugimą, o tai būtų didžiausia Putino pergalė. Lietuvai ir Baltijos valstybėms tai būtų didžiausia katastrofa, nes galimybė Putinui net ir laikinai okupuoti Lietuvą pareikalautų milžiniškų sąjungininkų pastangų ją išvaduoti.

Todėl Lietuva ir Baltijos valstybės turi būti pasirengusios ne tik tinkamai apsiginti nuo agresijos, bet turi padaryti viską, kad agresorius būtų atgrasintas nuo bet kokių pagundų išbandyti savo agresijos Baltijos valstybėse pasekmes. Tai galima pasiekti, jeigu rūpinsimės ne vien tik Lietuvos gynybiniu pajėgumu, bet žymiai platesnio ir galingesnio Šiaurės-Baltijos regiono valstybių gebėjimu atgrasinti bet kokį agresorių.

Baltijos regiono efektyvus atgrasantis atsakas į potencialias grėsmes pirmiausia yra gilesnė regiono integracija: geopolitinė, gynybinė, ekonominė. Tik gebėdami pademonstruoti potencialiam agresoriui mūsų regiono integruotą potencialą galime jį atgrasinti nuo bet kokių planuojamų politinių ar karinių provokacijų.

Kaip jau minėta, prasidėjus Rusijos agresijai Ukrainoje, Lietuvoje daug dėmesio skiriame karinio saugumo stiprinimo priemonėms. Per metus nemažai pasiekta. Tačiau vis dar labai nedaug dėmesio skiriame „politinio saugumo“ iššūkiams ir priemonėms, kurių reikia jam stiprinti. Jeigu ir kalbame apie nekarinį saugumą, tai dažniausiai kalbame tik apie apsisaugojimą nuo informacinio karo ar kibernetinio karo atakų. Tai taip pat yra labai svarbu, tačiau ir to dar nepakanka, kai kalbame apie „politinį saugumą“.

Neseniai publikacijoje žymus amerikiečių ekspertas Paul Goble paragino Vakaruose prisiminti garsiąją G. Kennan „Rusijos sulaikymo strategiją“

(<http://windowoneurasia2.blogspot.lt/2015/10/its-time-to-recall-kennans-long.html>), suformuluotą iš karto po II Pasaulinio karo. Anot P. Goble, nėra didelio skirtumo tarp Putino ir Stalino geopolitinio mąstymo, todėl ir Vakarų atsakas turi būti panašus. Mes, Šiaurės-Baltijos regiono šalys, turėtume būti labiausiai suinteresuotos, kad bent jau mūsų regione turėtume aiškią Rusijos sulaikymo strategiją ir sugebėtume ją įgyvendinti.

Vakarų analitikai, (pvz., E. Lucas „The Coming Storm, Baltic Sea Security Report“, CEPA 2015 06 25, <http://www.cepa.org/content/new-cepa-report-baltic-sea-security-coming-storm>) kaip ir mes, pastebi, kad Šiaurės-Baltijos-Lenkijos valstybių devintukas (NBP9) yra naujoji Europos fronto linija prieš revizionistinę ir smarkiai besiginkluojančią Rusiją ir labiausiai pažeidžiamas kitos Rusijos agresijos taikiny.

Pavojingiausias aspektas, kuriuo, anot ekspertų, Rusija gali pasinaudoti pateisindama savo veiksmus, konkrečiai susijusius su Baltijos šalimis, yra tranzitas į Kaliningradą, einantis per Lietuvos teritoriją. Inscenizuotas „terroristinis“ išpuolis pažeidžiant elektros, dujų perdavimo linijas, vedančias į Kaliningradą, ar tranzito užtikrinimui būtiną geležinkelio infrastruktūrą, Rusijos galėtų būti pateiktas kaip sąmoningas ir politiškai motyvuotas Lietuvos žingsnis siekiant pakenkti Rusijai. Tai leistų Rusijai imtis karinių ar „hibridinių“ veiksmų, kad būtų „apsaugotas“ Kaliningradui gyvybiškai būtinas tranzitas.

Anot analitikų, nors iš pirmo žvilgsnio mūsų Šiaurės-Baltijos regiono šalys yra gana turtingos (bendras regiono BVP trečdaliu didesnis nei Rusijos) ir pajėgios apsiginti nuo augančios išorinės grėsmės, tačiau realybėje NBP9 yra fragmentuota (priklausomybės ES ir NATO požiūriu) grupė, stokojama politinės regiono integracijos, o jai priklausančių šalių kariniai pajėgumai ir išlaidos gynybos sričiai radikaliai skiriasi ir nėra tarpusavyje derinami.

Strateginės koordinacijos bei bendro veikimo saugumo ir gynybos srityje trūkumas regiono mastu sukuria situaciją, kai NBP9 grupė nėra visiškai vieninga ir, krizės atveju, nebūtų pajėgi apsiginti be išorinės NATO pagalbos ir tiesioginio įsikišimo, o tuo labiau negebėtų atgrasinti Putino nuo pagundos išbandyti NATO pajėgumą ginti kurią nors Baltijos valstybę.

E. Lucas pabrėžia, kad pačios regiono valstybės nesugeba tarpusavyje susitarti ir sparčiau integruoti savo resursus, todėl JAV, kaip esminės NATO jėgos, svarbiausias tikslas turėtų būti imtis lyderystės ir užtikrinti išaugusią ir tęstinę koordinaciją saugumo ir gynybos srityje NBP9 grupės viduje bei taip gerokai padidinti aljanso pasirengimą atremti Rusijos grėsmę regione, o tuo pačiu ir atgrasinti nuo pagundų imtis agresijos.

Naujasis Lenkijos Prezidentas Andrzejus Duda paskelbė, kad jo vienas iš svarbiausių prioritetų yra rūpintis Centrinės ir Rytų Europos vienijimu tvirtesnės priešstatos didėjančiam Rusijos agresyvumui vardan. Simboliška, kad pirmojo savo užsienio vizito A. Duda vyko į Baltijos regioną, į Estiją, siekdamas realiai parodyti, kad jo darbai nesiskiria nuo žodžių: Lenkija imasi tikros lyderystės regione vaidmens, kurio po Prezidento Lecho Kačinskio žūties ryškiai trūko.

Prezidento A. Dudos paskelbtas Lenkijos ryžtas imtis Centrinės ir Rytų Europos regiono lyderės vaidmens, buriant regiono nuo Baltijos jūros iki Adrijos jūros šalis ir taip siekiant didesnio šio regiono geopolitinio saugumo, yra labai reikšmingas ir tikrai sveikintinas, tačiau mums būtų labai svarbu, jeigu mūsų regione tai pavirstų ypatingu NBP9 regiono susitelkimu ir integruotumu.

Tokio integruotumo regione aiškiai stinga. Regiono šalių karinis bendradarbiavimas tiek NATO organizacijoje, tiek pačiame regione nėra nulinis, tačiau jis galėtų būti gerokai intensyvesnis ir efektyvesnis. Tokio karinio bendradarbiavimo būtų kur kas daugiau, jeigu regiono geopolitinė integracija būtų daug gilesnė.

Šiuo memodanrumu konstatuojame, kad iki šiol ir Lietuvoje labai mažai dėmesio buvo skirta ilgalaikėms politinėms ir geopolitinėms mūsų bei viso regiono saugumo stiprinimo priemonėms. Lietuvoje neturime politinės tradicijos tokias problemas tinkamai svarstyti ir spręsti. Šiame dokumente ir siūlome aptarti tokias priemones, kurias būtina pradėti įgyvendinti jau šiandien. Reikia siekti, kad būtų išvengta tokių politinių situacijų, kurias agresyvi Rusija galėtų provokatyviai išnaudoti, ir taip pat siekti, kad regione būtų sukuriama tokia nauja politinė integracijos kokybė, kuri leistų regiono karinį, ekonominį ir politinį potencialą efektyviai ir vieningai išnaudoti tam, kad Rusija preventyviai būtų atgrasyta nuo karinių ar „hibridinių“ provokacijų. Šiame dokumente nenagrinėjame grynai karinių priemonių, kurios ir taip yra dažnai nagrinėjamos arba vertos papildomo atskiros aptarimo. Šio dokumento esminė tezė – mūsų šalies saugumas yra užtikrinamas tik tada, kai yra užtikrinamas viso Šiaurės–Baltijos–Lenkijos regiono saugumas. Norint pasirūpinti Lietuvos saugumu, reikia, kad visas mūsų regionas būtų žymiai labiau politiškai ir ekonomiškai integruotas, racionaliai susikalbantis ir sukūręs tarpusavio pasitikėjimo infrastruktūrą.

Pirmiausia įvardijame didžiausius politinius ir geopolitinius iššūkius ar potencialias grėsmes, reikalaujančius tinkamų ilgalaikių saugumo priemonių, pradedamų įgyvendinti jau šiandien:

1. Nepakankamas Lietuvos gynybinis potencialas, reikalaujantis politinio susitarimo dėl dar efektyvesnio ir spartesnio savo ginkluotųjų pajėgų vystymo.

2. Tranzitas į Karaliaučiaus sritį.

3. Lenkakalbių ir rusakalbių tautinių bendrijų problemos bei potencialios politinės krizės Lietuvos pietryčių regione.

4. Nepakankama NBP9 (Nordic–Baltic–Poland 9) politinė integracija, neleidžianti integruoti turimų karinių pajėgumų, viso gynybinio potencialo ir ekonominės galios tam, kad būtų tinkamai išnaudojamas visas atgrasymo potencialas, akivaizdžiai parodant, jog visas regionas, o ne vien jo atskiros dalys, yra pasirengęs atremti bet kokią Rusijos agresiją.

5. Stoka Lietuvos solidarumo su kitomis Europos Sąjungos ar transatlantinės bendruomenės šalimis, kurios patiria įvairių iššūkių ir kurių solidarumo mes prašome savo saugumui stiprinti. Radikalių antieuropietiško nuotaikų stiprėjimas Europos Sąjungos šalyse ir Lietuvoje, Europos Sąjungai nesugebant efektyviai spręsti krizinių problemų.

6. Ukrainos ekonominė ir politinė griūtis, atverianti kelią viso regiono destabilizacijai.

7. Europos Sąjungos ir NATO solidarių tarpusavio paramos ar gynybos instrumentų silpnėjimas. Silpnėjanti JAV ir A. Merkel pavyzdžio Vokietijos lyderystė, be kurių Europa yra nepajėgi išspręsti savo saugumo problemų arba imtis ilgalaikių saugumą stiprinančių politinių ar geopolitinių projektų.

Kokios politinės ar geopolitinės priemonės galėtų būti įgyvendintos tam, kad minėtos politinės ar geopolitinės grėsmės galėtų būti sumažintos? Kai kurios siūlomos priemonės yra tokios, kurias reikia ir galima įgyvendinti nedelsiant. Jos orientuotos į tuos veiksmus, kuriuos įgyvendinti turi pati Lietuva. Kitos priemonės, reikalaujančios ilgalaikių pastangų ir ilgalaikės strategijos, yra nukreiptos pirmiausia į regiono politinės integracijos skatinimą, o tai galima pasiekti tik stiprinant ir plėtojant politinio bendradarbiavimo tinklus.

I. Artimiausio laikotarpio vidaus politikos priemonės.

1.-2. Nacionalinio Susitarimo („Lietuvos Respublikos Seime atstovaujančių politinių partijų susitarimas dėl 2014-2020 m. Lietuvos Respublikos užsienio, saugumo ir gynybos politikos strateginių gairių“) papildymas tokiomis nuostatomis:

- a. 2 % BVP krašto apsaugai iki 2018 metų;
- b. papildomas valstybės finansų skyrimas politinio ir geopolitinio saugumo priemonėms, įskaitant Rytų kaimynystės programų bei partinės ir parlamentinės diplomatijos, skirtos Rytų kaimynystės stiprinimui, priemones;
- c. saugumo tarnybų finansavimo didinimas;
- d. diplomatinės tarnybos, skirtos Rytų kaimynystės politikai ir NBP9 regiono geopolitiniam integravimui skatinti visapusiš stiprinimas. Švedijos Tarptautinio Bendradarbiavimo Agentūros (SIDA) pavyzdžiu analogiškos LIDA (Lithuanian International Development Agency) savarankiškos agentūros kūrimas, suteikiant jai galimybę sutelkti pakankamus resursus įvairių programų įgyvendinimui;
- e. šauktinių sistema ne iki 2020 m., o visam laikui, taip pat pasirengimas įvesti visuotinę šauktinių sistemą, tokiu būdu sukuriant ir efektyvią kariuomenės rezervo sistemą;
- f. tarppartinis susitarimas, patvirtinantis trišalio ES–Lietuvos–Rusijos susitarimo dėl tranzito į Karaliaučių svarbą Europos ir Rusijos santykiams. Papildomos nacionalinės energetinio ir kitokio tranzito apsaugos priemonės.

3. Tautinių bendrijų politika ir politika Lietuvos pietryčių regione:

- a. Lietuvos Respublikos piliečių, taip pat ir priklausančių tautinėms bendrijoms, asmenvardžių (bet ne vietovardžių) rašyba pasuose ir kituose asmens dokumentuose pagal Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (toliau VLKK) ir Konstitucinio teismo (toliau KT) išaiškinimus;
- b. Lietuvos pietryčių regiono ekonominio vystymo fondas ir specialūs investiciniai šio regiono ekonominio vystymo projektai;
- c. bent vieno nacionalinio Lenkijos TV kanalo (pvz. TVP1) programų retransliacija Vilniaus krašte Lietuvos „Telecentro“ pajėgumais;
- d. „Vilniaus kultūros“ proceso skatinimas (lietuvių istorinės paradigmos šiuolaikinimas): LDK istorija – lietuvių, lenkų, žydų, gudų istorija (ne vien lietuvių), Lietuvos kultūrinis paveldas – ne vien lietuvių, bet ir lenkų, žydų kultūrinis paveldas;
- e. „Vilniaus muziejaus“ iniciatyva – ilgalaikis daugiakalbės ir daugiatautės Vilniaus istorijos šiuolaikinio pristatymo projektas;
- f. Lietuvos pietryčių lenkiškų seniūnijų partnerystė su kitų Lietuvos regionų savivaldybėmis;
- g. reguliarios Lietuvos ir Lenkijos politikų, tautinių bendrijų diskusijų klubų bei kitų neformalių tautinių bendrijų darinių diskusijos („Reigano klubo“ pavyzdžiu) Lietuvos pietryčių regione;

h. lenkų ir rusų tautybės Lietuvos piliečių įsitraukimo į pagrindines Lietuvos politines partijas skatinimas. Parlamentinių partijų vietinių skyrių Šalčininkuose ir Vilniaus rajone stiprinimas. Politinio dialogo vietose palaikymas;

i. Lietuvos lenkų, rusų, žydų, totorių ir kt. bendruomenių skatinimas investuoti į savo kultūrinio ir valstybinio elito stiprinimą.

II. Ilgalaikės priemonės, skirtos regiono geopolitinio integralumo ir politinio saugumo stiprinimui.

Kaip jau buvo konstatuota įžangoje – kiekvienos atskiros Baltijos regiono šalies saugumas priklauso ne tik nuo NATO pajėgumo pademonstruoti kolektyvinės gynybos sistemos efektyvumą mūsų regione, bet ir nuo viso regiono (NBP9) saugumo lygmens, kuris pirmiausia priklauso nuo regiono integruotumo tiek kariniu, tiek geopolitiniu požiūriu. Regionas būtų žymiai saugesnis, jeigu regiono geopolitinė integracija būtų daug gilesnė.

Tačiau čia per pastarąjį dešimtmetį kažkokios ypatingos pažangos nematome: Šiaurės šalys turi savo formatus – Šiaurės Tarybą ir jos tradicijas, trys Baltijos šalys – Baltijos Asamblėją ir Baltijos vadovų Tarybą, kartais susirenka NB8 formatai, o Lenkija Donaldo Tusko ir Radoslawo Sikorskio laikais daugiau investavo į tai, kad Lenkija pasiektų Vokietijos ir Prancūzijos lygmens Europos lyderių statusą, užuot realizavus natūralų regiono lyderės potencialą. Akivaizdžiai visame regione vyravo suvokimas, kad išvardintų susiklosčiusių tradicinių regiono bendro darbo formatų užtenka, o tarpusavio nesutarimus, sprendžiant energetinio ar karinio saugumo klausimus, greičiau išspręs Briuselis ar Vašingtonas, nei tarpusavyje išsiaiškins Vilnius, Ryga, Talinas ar Varšuva.

Rusijos agresija Ukrainoje, nors ir pažadino regiono valstybes iš politinio sąstingio, tačiau naujos kokybės geopolitinės savivokos regione dar nėra, kaip nėra ir realių intensyvesnio geopolitinio bendradarbiavimo iniciatyvų.

Kyla klausimas – kodėl taip yra ir ką reikia daryti? Tam, kad tai suvoktume, reikia atidžiau įsivertinti regiono patirtį nuo pat 1990-ųjų pradžios.

Baltijos regiono šalių (NBP9) geopolitinis bendradarbiavimas nuo 1990-ųjų pradžios yra išgyvenęs keletą skirtingų etapų: 1990-aisiais Lietuvai, Latvijai ir Estijai siekiant nepriklausomybės Šiaurės šalys ir Lenkija buvo mūsų esminiai sąjungininkai, daug investavę į mūsų politinės demokratijos ir geopolitinio saugumo stiprinimą. Nuo 1995 m. visų NBP9 šalių politinės bendruomenės ir lyderiai dirbo kartu, intensyviai bendravo, gerai pažinojo vieni kitus ir vieni kitus gerai suprato. Regiono geopolitinio saugumo piramidė rėmėsi į stiprų politinės partnerystės, taip pat ir asmeninės, politikų bičiulystės tinklą. Į šio tinklo kūrimą ir stiprinimą nuo pat 90-ųjų pradžios stipriai investavo pirmiausia Šiaurės šalys, finansuodamos savo specialių partinių fondų intensyvią veiklą Baltijos šalyse, prie to prisidėdavo ir Vokietijos, Švedijos, Jungtinės Karalystės ar JAV svarbiausios partijos ir jų fondai.

Tai tęsėsi iki pat 2004 metų, iki Baltijos šalių narystės NATO ir ES organizacijose pasiekimo. Lietuvos, Latvijos ir Estijos narystė ES ir NATO visame regione buvo suprasta kaip esminio geopolitinio tikslo pasiekimas, vardan kurio iki tol buvo investuota į politinės partnerystės tinklo kūrimą ir stiprinimą. Pasiekus svarbiausią tikslą, visame regione palaipsniui ėmė vyrėti geopolitinio nusiramavimo nuotaikos, Šiaurės šalys ir jų pagrindinės partijos ėmė mažiau investuoti į minėto tinklo palaikymą ir atnaujinimą, vietoje jų tuo niekas daugiau sistemingai nebeužsiėmė ir susiformavęs bendradarbiavimo tinklas ėmė natūraliai silpnėti.

Paradoksas – jeigu 1990-aisiais Lietuvoje galėjome dešimtimis vardinti kiekvienos NBP9 šalies politikus, kuriuos gerai asmeniškai pažinojome, su kuriais įvairiomis progomis buvome

daug bendravę, ir tai išnaudodavome tam, kad galėtume sutarti dėl svarbių strateginių projektų, kurių realizavimui prašydavome Briuselio ar Vašingtono paramos, tai dabar net kaimynų latvių ar estų naujos kartos politikų asmeniškai nebepažįstame – partinės ir politinės partnerystės tinklai yra ryškiai sutrūkinėję ir nusilpę. Gerai, jeigu ministras pažįsta savo srities kitos regiono šalies ministrą, tačiau platesnio, gilesnio ir nuoširdesnio bendravimo tinklai tarp regiono politinių bendruomenių yra baigiama užmiršti praeities patirtis.

Analogiškai susiklostė ir politinių santykių su Lenkija raida – 90-aisiais partnerystė su „Solidarumo“ lyderiais buvo intensyvi ir nuoširdi, o po prezidento Lecho Kačynskio ir jo visos komandos žūties ėmė jaustis vis gilesnė ir platesnė spraga, kai nei prezidento A. Dudos komandoje, nei naujoje PO nei PiS vadovybėje nebematome gerai pažįstamų veidų.

Viso to pasekmė yra ta, kad jeigu anksčiau regiono lyderiai visi kartu, bendruomeniškai spausdavo Briuselio ar Vašingtono lyderius dėl regione suformuotų strateginių, visam regionui svarbių nuostatų ar projektų įgyvendinimo, tai dabar Briuselis ar Vašingtonas turi spausti regiono lyderius, kad vienas ar kitas regiono saugumui svarbus projektas būtų realizuotas. Taip buvo su Lietuvos–Švedijos elektros kabeliu „NordBalt“, Lietuvos – Lenkijos dujų jungtimi, Suskystintų gamtinių dujų terminalu, Visagino atominės elektrinės, „Rail Baltic“ projektais, kariniu bendradarbiavimu – vienur tai padėjo, tačiau kitais atvejais net ir tai neįveikė vyraujančio vietininkiškumo ir geopolitinio trumparegiškumo, naudingo pirmiausia tik agresyvėjančiam Kremlui.

Tokią situaciją reikia radikalai keisti. Lietuva gali imtis lyderystės siekdama tokių pokyčių. Tam nereikia kažkokių labai sudėtingų ar gudrių regioninių strategijų, tam nereikia ypatingų finansinių resursų, tam pirmiausia reikia vėl grįžti prie pamatų stiprinimo, tai yra prie to, ką 90-ųjų pradžioje darė Šiaurės šalys – investuoti į politinės partnerystės tarp regiono šalių politinių bendruomenių stiprinimą. Tą turi daryti ir konservatoriai, ir liberalai, ir socialdemokratai.

4. NBP9 politinės integracijos skatinimas:

• Baltijos šalių politinio bendradarbiavimo skatinimas

Svarbiausiose europietiškosiose Lietuvos partijose (socialdemokratai, TS-LKD, liberalai, žalieji) įsteigiami specialūs partinės diplomatijos fondai (analogiškai Adenauerio (CDU), Haljmarsono (Moderaterna), Neumano fondas (Vokietijos FDP), finansuojami valstybės biudžeto lėšomis, o jų svarbiausias uždavinys – plėtoti partinės diplomatijos iniciatyvas, užmezgant glaudžius ryšius pirmiausia su Baltijos šalių atitinkamomis broliškomis partijomis.

Lietuvos politinės partijos imasi iniciatyvos ir kiekvienais metais Lietuvoje organizuoja broliškų Baltijos šalių partijų seminarus/neformalius pasitarimus dėl tolesnės Baltijos šalių integracijos projektų įgyvendinimo. Taip būtų stiprinami ir asmeniniai ryšiai tarp partijų vadovybių narių, o tai leistų efektyviai įgyvendinti kitus svarbius regiono integracijos projektus.

Pertvarkomas Baltijos Asamblėjos darbas, numatant jam svarbiausią atsakomybę – tolesnių strateginių integracijos projektų įgyvendinimo priežiūra. Asamblėjos veikla sutvarkoma taip, kad jos esminė funkcija tampa aktyvus dalyvavimas bendrose ir integruotose parlamentinės diplomatijos priemonėse, siekiant viso regiono saugumui svarbių tikslų: pvz., bendros delegacijos, vykstančios į Rytų partnerystės šalis ar svarbiausias Vakarų sostines, siekiant jas įtikinti dėl paramos Ukrainai svarbos.

Lietuva finansuoja svarbiausių Baltijos šalių *think-tank'ų*, dirbančių užsienio politikos ir geopolitikos srityse, bendrus projektus, kurie skatintų *think-tank'ų* intensyvų bendradarbiavimą.

Lietuva imasi iniciatyvos ir parengia „Baltijos integracijos“ planą, kurį pateikia Latvijos ir Estijos svarstymui. Jame numatomos priemonės, kaip yra sujungiamos/integruojamos svarbiausios infrastruktūros, pirmiausia – energetikos bei transporto sektoriuose (sujungiamos arba steigiamos naujos įmonės, kurios valdo integruotą elektros, dujų, geležinkelių (ypač „Rail Baltica“), aviacijos infrastruktūrą ir paslaugas). Taip pat numatomos priemonės, kaip integruoti karinės gynybos pasirengimą, įsigijimus ir pan. Numatomos priemonės, kaip integruoti mokslinius tyrimus ir inovacijų skatinimo politiką.

• **Nordic-Baltic politinio bendradarbiavimo skatinimas**

Tarppartinio Nordic-Baltic politinio bendradarbiavimo skatinimas, paremtas tokiomis pat priemonėmis kaip ir tos, kurios aprašytos kalbant apie tarppartinio bendradarbiavimo tarp Baltijos valstybių skatinimą.

Nordic-Baltic šalių geopolitinių ir saugumo politikos *think-tank'ų* ir jų ekspertų bendradarbiavimo skatinimas, finansuojant bendrus projektus.

Bendrų Nordic-Baltic partinės diplomatijos iniciatyvų Rytų Partnerystės šalyse ar Vakarų sostinėse, rūpinantis Rytų Partnerystės šalimis, skatinimas ir organizavimas.

„Šiaurės lanko“ politinio formato atgaivinimas, atgaivinant NB8 darbotvarkėje premjerų bei įvedant parlamentarų reguliarias konsultacijas su Jungtine Karalyste.

Valstybės tarnautojų studijos ir stažuotės Šiaurės šalyse, siekiant perimti jų gerąją praktiką, ypač tose srityse, kur mums yra naudinga ir reikalinga.

Kultūrinių mainų, turizmo, Šiaurės valstybių televizijų programų retransliavimo skatinimas, siekiant gilesnės „kultūrinio pažinimo integracijos“.

Bendros mokslinių tyrimų ir inovacijų Nordic-Baltic erdvės kūrimas ir integracijos skatinimas. Specifinės pastangos globaliai išnaudoti „Nordic/Baltic“ sėkmės *brand'ą* tam, kad būtų pritraukiama daugiau investicijų į mūsų regioną ir konkrečiai – į Lietuvą. Sistemingos pastangos įtvirtinti Lietuvos, kaip „Nordic-Baltic IT service hub“, „Nordic-Baltic biotech hub“ ir „Nordic-Baltic Photonics hub“ vardą bei realų vystymąsi. „Invest Lithuania“ ir „Versli Lietuva“ agentūrų orientavimas į šiuos tikslus. „Sumanios specializacijos“ programų fokusavimas į šiuos tikslus.

Bendros regioninės energetinės erdvės – saugios, integralios ir konkurencingos, kūrimas. Bendri jungiančių laidų, vamzdžių, generacijos projektai.

Karinio bendradarbiavimo ir karinių įsigijimų integracijos skatinimas.

• **Lietuvos–Lenkijos politinio bendradarbiavimo skatinimas**

Tarppartinio politinio bendradarbiavimo skatinimas analogiškais priemonėmis kaip tarp Baltijos šalių ar Nordic-Baltic formate. Ypatingas dėmesys jaunųjų politikų tarpusavio bendradarbiavimui. *Think-tank'ų* bendradarbiavimo skatinimas.

Lietuvos–Lenkijos parlamentinės asamblėjos veiklos pertvarkymas į bendrų svarbių projektų parlamentinės priežiūros ir bendrų parlamentinės diplomatijos iniciatyvų formatą.

Lenkijos – „natūralios, organiškos regiono lyderės“ vaidmens skatinimas: regiono lyderė turi pati rūpintis regionui svarbių bendrų energetikos ir transporto infrastruktūrų įgyvendinimu, o ne abejingai stebėti, kaip tie projektai, nepaisant Lenkijos abejingumo, yra įgyvendinami.

Bendras dėmesys spartesniam Lietuvos pietryčių regiono ir Suvalkų krašto ekonominiam–socialiniam vystymuisi ir tam reikalingų investicinių ir ekonominių projektų įgyvendinimui.

Bendrų abiejų šalių bendros istorijos ir bendros kultūros pažinimo projektų įgyvendinimas.

Karinio bendradarbiavimo ir bendrų karinių įsigijimų skatinimas.

5. Lietuvos europinio ir transatlantinio solidarumo stiprinimas

Mūsų regionas dėl Rusijos agresyvaus elgesio patiria didelių saugumo iššūkių. Mūsų didesnę saugumą gali garantuoti tik stiprus viso NBP9 regiono – visos ES ir visų NATO šalių solidarumas.

Mūsų regiono saugumui labai svarbu yra geras tarpusavio supratimas ir bendradarbiavimas su Vyšegrado regionu. Centrinė Europa negali atrodyti ir veikti taip, kad kiltų abejonės dėl visos Centrinės Europos ištikimybės europinio solidarumo vertybėms.

Turime atsiminti, kad ne mes vieni šių dienų Europoje patiriame saugumo iššūkių. Graikijos bankrotas, pabėgėliai–migrantai, besiveržiantys į Europos Sąjungos valstybes taip pat yra dideli saugumo iššūkiai visai Europai ar jos atskiriems regionams. Šių iššūkių įveikimui taip pat reikalingas europietiškas solidarumas, kuriame turi būti pasirošusi dalyvauti ir Lietuva.

6. Parama Ukrainai ir Rytų kaimynystei

Ukrainos valstybės ekonominė, politinė ir karinė sėkmė transformuojantis į saugią, stabilią ir europietišką valstybę, būtų didžiausias indėlis į mūsų saugumo stiprinimą. Todėl Lietuva privalo turėti aiškų tarpinstitucinį planą, kaip ji padeda Ukrainai tiek pačioje Ukrainoje, tiek Vakarų sostinėse ir į šio paramos plano efektyvų įgyvendinimą turime tinkamai investuoti valstybės lėšas. Tai turėtų būti planas, numatantis Lietuvos paramą Ukrainos narystės ES siekiams, padedant įgyvendinti reikalingas reformas, pastangos padėti Ukrainos regionams susipažinti su Lietuvos patirtimi integruojantis į ES, bendros Ukrainos–Lietuvos partinės ir kultūrinės diplomatijos pastangos įtikinant Vakarų sostines, kad Ukraina privalo tapti ES nare. Lietuvos universitetai turėtų atsiverti Ukrainos studentams, o verslas turėtų išnaudoti Ukrainos protą. Toki planą 2014 metais patvirtino Seimo Europos reikalų ir Užsienio reikalų komitetai savo bendru sprendimu, tačiau jis turi būti žymiai efektyviau finansuojamas ir vykdomosios valdžios įgyvendinamas. Tai būtų tokios pat svarbos valstybės investicija kaip investiciją į mūsų gynybą.

Ukrainos reformų ilgalaikę sėkmę gali garantuoti tik tvirta Vakarų garantija, kad reformuota Ukraina galės tapti ES nare, to reikalauja ir integracinė logika – po Asociacijos seka narystė. Lietuva turi investuoti savo politinius ir diplomatinis resursus į tokio Vakarų apsisprendimo užtikrinimą. Lygiai taip pat tokių garantijų turi sulaukti ir Gruzija bei Moldova, asocijuotos su ES sutartimis.

Šių tikslų Lietuva turi siekti išnaudojant visus naudingus politinius instrumentus, taip pat ir žymiai stipriau išnaudojant partinės bei parlamentinės diplomatijos instrumentus. Tinkamas pavyzdys yra TS-LKD sukurtas ES ir Rytų Partnerystės šalių centro–dešiniųjų partijų atstovų neformalus bendradarbiavimo tinklas „Europe Goes East“. Tokius tinklus turėtų įsteigti ir kitos Lietuvos parlamentinės partijos, priklausančios Europos partiniams aljansams, o tokių tinklų veiklai turėtų būti numatyta valstybės finansinė parama.

Lietuva turi reikalauti, kad svarstant bendraeuropietiškus iššūkius, tokius kaip finansinė parama Graikijai ar pabėgėlių–migrantų klausimai, būtų skiriamas ir proporcingas dėmesys politinei bei finansinei paramai Ukrainai, pabrėžiant kad tiek Graikijos, tiek Ukrainos politinis, finansinis ir ekonominis žlugimas turės ypač skausmingas geopolitines pasekmes.

Lietuva turi taip pat visais įmanomais būdais stengtis, kad Vakarai aiškiai pademonstruotų, jog NATO artimiausiu metu plėsis ne tik į Balkanus, bet ir į Rytų kaimynystės regioną, pvz., Gruziją.

7. JAV lyderystės ir A. Merkel sukurtos Vokietijos lyderystės profilio, rūpinantis visos Europos Sąjungos saugumo stiprinimu, užtikrinimas

Reikalingas žymiai intensyvesnis partinės ir parlamentinės diplomatijos priemonių įgyvendinimas, reikia žymiai intensyvesnio tarppartinio ir tarpparlamentinio bendradarbiavimo tarp Lietuvos, Šiaurės-Baltijos, Višegrado regionų ir JAV bei Vokietijos partijų ir parlamentų bei jų institucijų, norint matyti ryškesnę JAV ir Vokietijos lyderystę sprendžiant mūsų regiono saugumo problemas, įskaitant ir lyderystę remiant Ukrainą. Vertiname A. Merkel sukurtą Vokietijos lyderystės Europos Sąjungoje profilį, kaip didelę europietišką vertybę. Vokietijos tvirta pozicija pasmerkiant Rusijos agresiją Ukrainoje yra vertybė, kurią mes remiame. Tikimės, kad tokia lyderystė nebus susilpninta naujos pabėgėlių krizės, kurios ypatinga našta tenka Vokietijai.

Tikimės, kad netrukus įvyksiantys JAV Prezidento rinkimai sustiprins JAV lyderystės potencialą, kuris yra ypač reikalingas siekiant Rusiją sustabdyti nuo naujų agresijos ar „karinių nuotykių“ tęsinio. Rusijos agresija Ukrainoje, karinės galios demonstravimas Sirijoje akivaizdžiai rodo, jog Rusijos karinį agresyvumą skatina dabartinis JAV pasyvumas, paremtas klaidinga prielaida, kad stiprus JAV atkirtis Rusijos agresyvumui dar labiau paskatins tokį Rusijos agresyvumą. Lietuva turi siekti, kad būsimieji JAV prezidentai įsipareigotų Baltijos valstybėse dislokuoti JAV karių brigadas.

JAV ir Vokietijos paramą mūsų saugumui ir Ukrainos europinei kryptčiai JAV ir Vokietijos politikai turi suprasti kaip esminę prielaidą Rusijos transformacijai į normalią, europietišką valstybę – tokia turėtų būti mūsų esminė žinia šių šalių politikams.

Summary

Šiame Memorandume išdėstyta politinių ir geopolitinių grėsmių analizė ir išvardintas priemonių, skirtų šioms grėsmėms mažinti, sąrašas nėra nei baigtinis, nei galutinis. Memorandumo tikslas – (ko gero, pirmą kartą) aptarti politines nacionalinio saugumo stiprinimo ir grėsmių prevencijos priemones siūlant jų įgyvendinimui skirti ypatingą dėmesį ir prioritetinius politinius bei finansinius resursus, ko iki šiol Lietuvos saugumo strategijos stokodavo.

Šiame Memorandume išdėstytos „politinės nacionalinio saugumo strategijos“ įgyvendinimas nepareikalaus milžiniškų resursų, tačiau aiškaus plano ir gerai koordinuojamų veiksmų įgyvendinimas, paremtas papildomais ribotais finansiniais ištekliais, leistų pasiekti naujos kokybės politinėmis priemonėmis sprendžiant viso regiono saugumo klausimus.

Šiame Memorandume įvardintos „politinės nacionalinio saugumo strategijos“ patvirtinimas ir įgyvendinimas leistų Lietuvai imtis atsakingos lyderystės vaidmens, siūlant ir kitoms regiono šalims turėti panašaus pobūdžio strategijas. Tai leistų stipriai padidinti „politinio saugumo“ resursus regione, o tai, savo ruožtu, veiktų kaip stiprus Rusijos agresijos atgrasymo veiksnys.

Strategijos įgyvendinimas

Tokia „politinė nacionalinio saugumo strategija“ turėtų būti patvirtinta Seime. Tolesnį jos įgyvendinimą turėtų prižiūrėti neformali Seimo narių, turinčių daug patirties užsienio ir saugumo politikoje, grupė, veikianti panašiai kaip dabar susiformavusi Rytų Partnerystės politikos parlamentinė grupė Seime. Vyriausybėje taip pat turėtų būti reikšmingai sustiprintos reikalingos institucijos, taip pat ir Užsienio reikalų ministerijos departamentai, kurie atsakingi už ES Rytų

Partnerystės politiką, NB8 formatą bei už transatlantinių ryšių stiprinimą, kartu įkuriant ir Lietuvos pietryčių regiono reikalų departamentą Vyriausybės kanceliarijoje.